

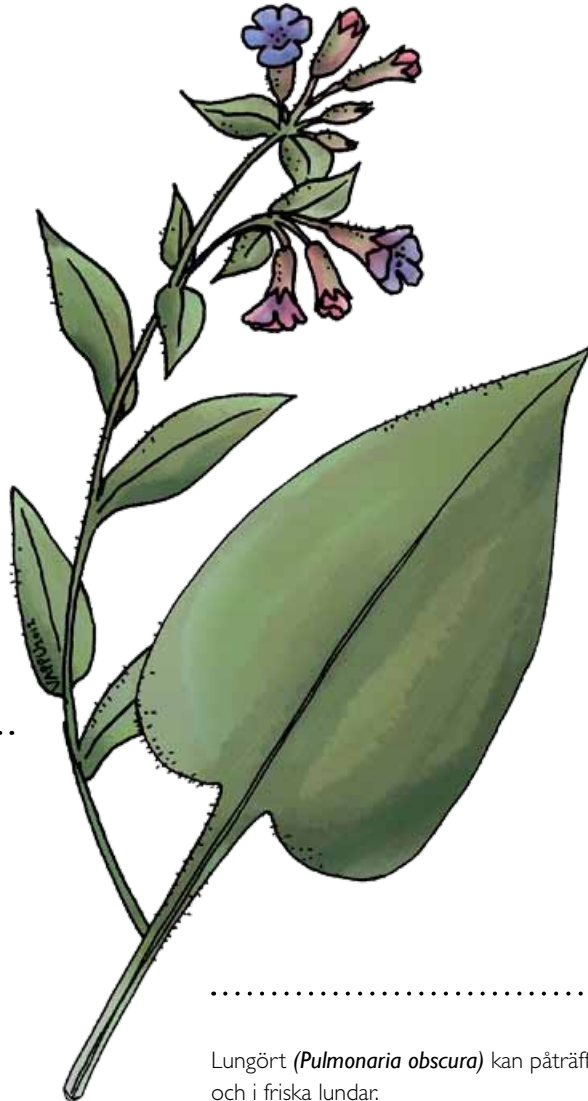
Värdefulla kalkberg och lundar i Nyland

Skyddet av objekt som är viktiga för naturens mångfald ersätts till skogsägare

Innehållsförteckning

- 3 METSO-handlingsplanen
- 4 Kalkberg
- 6 Kalkbergsbranter
- 8 Kalkhällar med torrängar
- 10 Lundar
- 12 Fuktiga lundar
- 14 Torra lundar

Lungört (*Pulmonaria obscura*) kan påträffas både i torra och i friska lundar.

11/2012

Utgivare: ELY-centralen i Nyland, PB 36, 00521 Helsingfors
www.ely-centralen.fi

Text: Esko Vuorinen, Silvestris luontoselvitys Oy
Lay-out: Reetta Harmaja
Tecknade bilder: Vappu Ormio
Pärmbild: Kattugla/Tomi Muukkonen
Tryckeri: Kopijyvä Oy 2012
Publikationen ges ut också på internet:
www.ely-centralen.fi/nyland > Publikationer

Broschyren är tryckt på miljövänligt papper.

METSO är skogsägarens val till förmån för Finlands natur

Handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna (METSO) strävar efter att säkra mångfalden i den finländska skogsnaturen. Med handlingsplanen kan ägaren få betalt för att skydda och vårda skogsnaturen.

Utgångspunkten är att man frivilligt kan fatta beslut om skyddet. Skogsägaren kan skydda delar av sina skogar antingen tidsbegränsat eller permanent. Ägaren kan också sälja skog åt staten för att skyddas som naturskyddsområde.

Värdefulla livsmiljöer i skogen

För mångfalden värdefulla livsmiljöer är

- lundar
- moskogar med stort inslag av död ved
- skogar kring småvatten
- trädbevuxna torvmarker
- lövsumpskogar och svämskogar
- solexponerade åsar
- skogar vid landhöjningskusten
- trädbevuxna vårdbiotoper
- skogar med kalkberg
- hållmarkskogar, skogbevuxna stup och blockfält.

För att skogsägaren ska hitta och kunna utvärdera lämpliga skyddsobjekt finns ett antal naturvårdsbiologiska urvalskriterier som stöd.

I Nyland letar man i första hand efter lundar och kalkberg

I Nyland finns det med i METSO-handlingsplanen 1332 hektar skog (november 2012).

Den största delen av nuvarande METSO-objekt är moskogar med stort inslag av död ved. I denna broschyr berättas det mera om olika slags kalkberg och lundar, för av dem har hittills en bråkdel skyddats.

Kontakta ELY-centralen eller Skogscentralen

Om du vill ta reda på om det finns viktiga naturobjekt att skydda i din skog, ta kontakt med METSO-kontaktpersonerna vid ELY-centralen i Nyland, Skogscentralen eller skogsvårdsföreningen. Kontaktpersonerna granskar de värdefulla livsmiljöerna som finns i din skog samt berättar om möjligheterna att skydda dem och ersättningarna man kan få.

ELY-centralen och Skogscentralen genomför praktiska förhandlingar om skyddets genomförande samt sluter ett avtal med skogsägaren. Kontaktsuppgifterna finns på bakpärmen av denna broschyr.

Du bestämmer själv vilket av skyddsalternativen som lämpar sig bäst för din skog.

Kalkberg

Kalk är sällsynt i vår natur och den förekommer vanligtvis blandad med vanligare bergarter. Kalk kan finnas gömd under jordlagren och då syns kalkpåverkan bara p.g.a. vegetationen. Med vatten och vind sprids kalk också i omgivningen och särskilt till skogar invid berg, där det ofta växer frodiga lundar.

En stor del av kalkbergsområden har varit betesmark. Efter att hävden har upphört håller dessa på att växa igen och bli skog.

Gruvdriften har förstört många fina kalkområden. Å andra sidan har många arter hittat en ny, ersättande livsmiljö på gruvväggar.

I kalkpåverkade miljöer lever förutom växter, mossor och lavar också flera arter av insekter, snäckor samt en unik svampflora.

Kalkberget identifierar man bäst med hjälp av växter

- Allmänt sett består vegetationen av en mängd arter, som gynnas av näringsrikhet och kalk eller är kalkberoende, bland dem också en mängd mossor och lavar.
- På bergen växer det ofta enar samt också lundbuskar som skogstry, degbär och hassel.
- Vid sidan om kalkgynnade arter kan det förekomma arter som hör till karga klippor, t.ex. renlavar samt vanliga skogsmossor och gräs.
- På soliga ställen utvecklas det rikt blommande torrängar.

REETTA HARMAJA

En gammal kalkgruva på Lojoön.

Kalkberg prioriteras av ca 300 d.v.s. en dryg tiondedel av de hotade arterna i Finland. Detta är verkligen mycket, om man betänker att kalksten utgör bara ca 0,1 procent av Finlands berggrund.

Alla kalkberg har ansetts som hotade livsmiljöer. Kalkberg är sällsynta i hela Nyland, men mest hittar man dem i Västnyland. Särskilt nejden runt Lojosjön är berömd för sina kalkberg. Många kalkberg är betydande skyddsobjekt också för deras kulturhistoriska världens skull.

Kalkrika bergsbranter

På kalkrika branter trivs kalkkrävande mossor. De mest allmänna bland dem är kruskalkmossa och stor klockmossa.

Utöver mossor förekommer andra växter sparsamt. I skuggan trivs svartbräken och stenbräken. På humustäckta klippavsatser och snedytor växer stinknäva. Nere vid brantens fot frodas krävande lundarter som trolldruva, träjon och skogsbingel.

Det förekommer nästan alltid lund framför kalkrika bergsbranter. Lund eller annan skog har en viktig uppgift att skydda branten och bevara mikroklimatet och skuggigheten. Branter hotas först och främst av skogsavverkningar, men också av gruvdrift och byggnadsverksamhet.

En del av de skyddande lundarna är svåråtkomliga och steniga, så de har blivit lämnade utanför avverkningarna. Ibland har den skyddande skogen förvandlats till ensidig skog med gran eller

tall. Om sådan skog har kvar lövträd och hasselbuskar, kan dessa ges mera utrymme genom att glesa barrträden en aning.

Kalkhällar med torrängar

På soliga ställen bryter kalkrikt berg ut i blomsterprakt, som nyttjas av en stor mängd insekter. På hälletorna blommar många små vårväxter, så som vårälskling, de pyttesmå vår- och backförgätmigejen, fält- och vårveronika och backtrav.

Täta tuvor av gul fetknopp lyser upp bergen på försommaren. På de bästa ställena kan det förekomma lila gräslök.

Senare på sommaren blommar kungsljus, äkta johannesört, tjärblomster och getrams. Torrängen får lila färg av blommorna harmynta samt backtimjan, som bildar täckande låga mattor. Många lundväxter t.ex. blåsippa och skogssallat kan klättra på kalkberg.

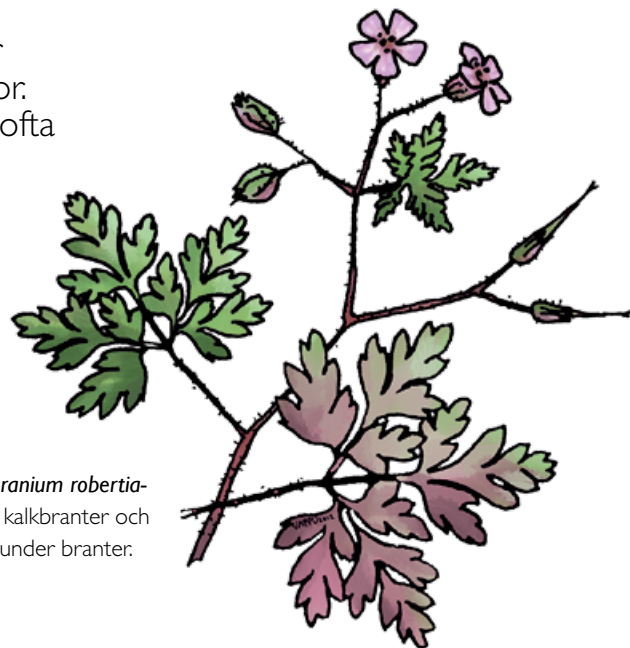
Kalkhällar med torrängar går bäst att bevaras och skötas som helheter med sina omgivningar. Naturtypen förekommer ofta tillsammans med friskare hällmark med buskar och träd, någon gång t.o.m. med små försumpningar, skuggiga dälдер, sten- och blockfält.

De öppna, flacka kalkhällarna hotas av byggande, igenväxt och bergsbrytning. De öppna, solexponerade berghällarna är mest hotade. Där bekämpas igenväxten genom röjning av buskar och gallring av de skuggande träden. Bästa skötseln skulle vara att starta betesgången på nytt.

Kalkrika bergsbranter

På kalkhaltiga branter trivs olika slags mossor. Annan vegetation är ofta sparsam.

Stinknäva (*Geranium robertianum*) trivs på kalkbranter och på stenblock under branter.

Svartbräken (*Asplenium trichomanes*) med sina vackra rosetter kan slå rot i t.o.m. de trångaste springorna i kalkbergsbranter.

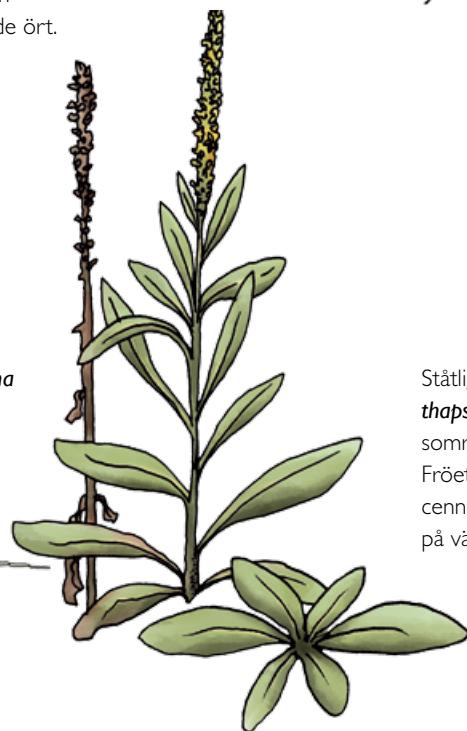

Kalkhällar med torrängar

På soliga ställen bryter kalkrikt berg ut i blomsterprakt, som nyttjas av en stor mängd insekter.

Harmyнта (*Satureja acinos*) är ungefär 15 centimeter lång, styv och doftande ört.

Skinnbagge (*Campylomma verbasci*) är en hotad insekt, som förekommer på kungsljus på hällmarker.

Gräslök (*Allium schoenoprasum*) förekommer allmänt på havsstränder, men på inlandets hällmarksängar är den kalkkrävande.

Ståtliga kungsljuset (*Verbascum thapsus*) kan under gynnsamma somrar bli upp till två meter högt. Fröet kan slumra i marken i decennier och växa fram då ljuset på växtplatsen ökar.

Lundar

Bara en liten andel av Finlands skogsmark är lundar, i Nyland några procent. Lundarna fördelas ojämnt i landskapet och därför kan de ställvis utgöra nästan en tredjedel av skogsarealen. Så ligger det till särskilt i Västnyland.

Lundar är artrika miljöer. Av hotade skogsarter lever en tredjedel, d.v.s. ca 770 arter i lundar. Lundarnas mångsidiga växtlighet, busk- och kronskikt samt hålträd erbjuder fåglar mycket näring och boplatser.

Lummiga lövträdslundar är speciellt vackra på våren. Då blomstrar det bl.a. sippor, vårlökar och nunneörter.

I särskilt värdefulla lundar finns det murken ved av olika åldrar och trädslag. Murkna träd hyser hundratals arter, så som mossor, lavar, tickor och andra svampar. Bland nedbrytarna finns det många hotade arter.

Lundens naturvärde höjs av källor, bäckar och sipperytor samt mellanliggande eller avgränsande skogskärrsområden. Också strandens närhet, bergsbranter och blockfält höjer lundens värde som skyddsobjekt.

Lundjorden är bördig och lundarna har ofta röjts till odlingar. Lundar som varit svårare att röja har använts som hagar eller skogsbeten. Många lundar hotas av igenväxt med gran efter att betet har upphört.

Lundar hotas också av avverkningar. Ibland kan avlägsnandet av unga granar förbättra lundens värde. I regel strävar man efter att bevara ett naturligt trädbestånd, lundbuskar, murken ved och hålträd.

Lundar indelas enligt ståndortens fuktighet i torra, friska och fuktiga lundar.

Frisk, grandominerad lund är den vanligaste lundtypen i Nyland. Till de typiska växterna i frisk lund hör blåsippa, vitsippa, harsyra och ekorrbär. Av krävande lundarter trivs lungört, trolldruva och trollbär i friska lundar. I Nyland förekommer torra och fuktiga lundar mer sparsamt.

Lundar är mull- och näringsrika frodiga skogar

- Typiskt är att undervegetationen domineras av örter och gräs.
- Det finns färre risväxter eller så saknas de helt.
- Buskskiktet är vanligtvis välutvecklat och artrikt.
- Om lunden är i naturtillstånd, är kronskiktet flerskiktat och består av många arter.
- Förutom gran och tall kan alla finska lövträdsarter förekomma i lundar.
- I de bästa lundskogarna växer det ädla lövträd, d.v.s. ek, lönn, alm, ask, skogslind eller hassel.

Fuktiga lundar

Fuktiga lundar finns vid bäckar och rännilar, på stränder och vid kanterna av skogskärr. De är lövträdsdominerade. I Nyland är det dominerande trädslaget oftast klibbal. Därtill förekommer det björk, gråal, hägg och sälg. På mera näringsrika ställen växer också ädla lövträd.

I fältskiktet växer det älggräs, brunrör, skogspipa, kärrviol, humleblomster och revsmörblomma.

Vid sjöar och speciellt vid havet förkommer det fuktiga klibbalslundar, där buskskiktet består av täta häggbestånd och fältskiktet av bl.a. rödblära, älggräs och majbräken.

Bräkenlundar förekommer bl.a. i bäckdalar och på källdrag. Typiska arter där är strutbräken, majbräken och nordbräken.

I fuktiga lundar finns det ofta källor och s.k. sipperytor, där grundvatten sipprar fram. Växter som indikerar källpåverkan är gullpudra, storgröe, kärrfibbla och springkorn. I fuktiga lundar sker det oftast inte igenväxt av granar, men ibland om granarna står mycket tätt, kan en del av dem tas bort.

Torra lundar

Torra lundar finns vid åsarnas nedre delar i samband med kalkberg samt på sluttningar och kullar med morän och sten. Ofta är lövträd, björk, asp, något tvinvuxen gråal, men också tall de dominerande trädslagen.

I torra lundar kan det ibland förekomma rikligt med ädla lövträd, speciellt skogslindar och ekar. Av lundbuskar som trivs i torra lundar kan nämnas skogstry, degbär och kanelros.

I fältskiktet trivs bl.a. liljekonvalj, smultron och blåsippa. På soliga åssluttningar, i dödisgropar och vid bergsbranter är lingon och stenhallon typiska arter. De vanligaste gräsen är bergslok, piprör och lundgröe.

I torra lundar växer också många ärtväxter som vårärt, skogsklöver, skogsvicker, häckvicker, skogsvial och ängsvial. Av bräken är de ymnigaste träjon och örnbräken.

Gullpudra (*Chrysosplenium alternifolium*) lever oftast nära källor.

Fuktiga lundar

Fuktiga lundar finns vid bäckar och rännilar, på stränder och vid kanter av skogskärr. De är lövträdsdominerade.

Springkorn (*Impatiens nolitangere*) hör hemma till frodiga, fuktiga lundar.

Älggras (*Filipendula ulmaria*) är den ymnigaste arten i många fuktiga lundar.

Strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*) är en typisk art i bräkenlundar.

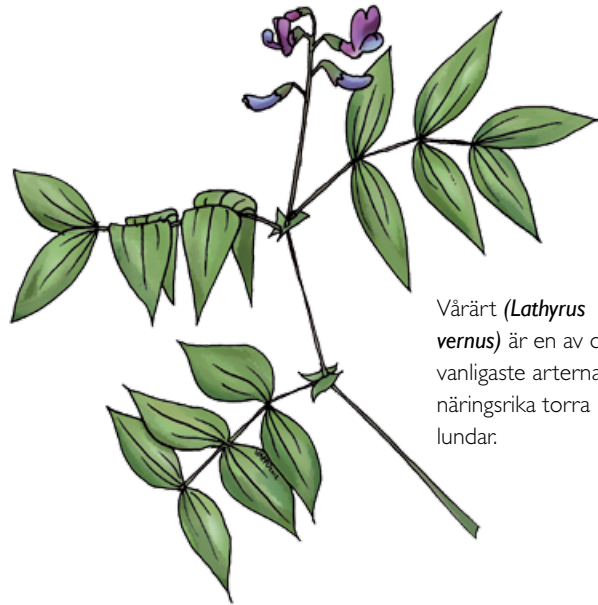

Torra lundar

Torra lundar finns vid åsarnas nedre delar, i anslutning till kalkberg samt på sluttningar och kullar med morän och sten.

Bergslok (*Melica nutans*) är speciellt ymnig i torra, steniga lundar och lundar vid bergbranter.

Vårärt (*Lathyrus vernus*) är en av de vanligaste arterna i näringsrika torra lundar.

Finlands nationalblomma liljekonvalj (*Convallaria majalis*) trivs i lundar på torra backar.

www.metsonpolku.fi/sv

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen

skogscentralen
metsäkeskus

SKOGSREVIRET
METSÄREVIIRI

Suomen luonnonsuojeluliitto

ELY-centralen i Nyland
PB 36, 00521 Helsingfors
Tel. 0295 021 000 (växel)

www.ely-centralen.fi/nyland

Skogscentralen
Magistratsporten 4 A,
00240 Helsingfors
Tel. 029 432 400 (växel)

www.skogscentralen.fi

Skogsvårdsföreningen
Södra skogsreviret rf.
Mannerheimgatan 9-11 A, 06100 Borgå
Tel. 019 580993

www.mhy.fi/revir

Finlands Naturskyddsförbund
Kotkagatan 9, 00510 Helsingfors
uusimaa@sll.fi

www.sll.fi/svenska